

Wilde Bijen in mijn tuin

Tekst Annette van Berkel

Dikpootbijen

Mijn eerste contact met dikpootbijen was met een slapend klokjesdikpoot (*Melitta haemorrhoidalis*) mannetje in een klokje in een tuin. Ik vond het een bijzonder schattig bijtje: lekker harig en zo'n leuk rond kopje. Hij lag daar zo heerlijk op zijn zij. Toen ik thuis de foto's bekeek, kwam ik erachter dat hij leuke, dikke pootjes had!

Waar komt die naam vandaan

Het zal niemand verbazen dat dikpootbijen hun naam te danken hebben aan hun dikke pootjes. Het laatste deel van de poot is verdikt. Op sommige foto's is dat goed te zien. In Nederland vliegen vier soorten, allemaal met in hun naam bloemen waarop ze gespecialiseerd zijn. Zo gebruikt de klokjesdikpoot stuifmeel van allerlei soorten van de klokjesfamilie (*Campanulaceae*) en de klaverdikpoot (*Melitta leporina*) allerlei soorten klaver. In Nederland wordt hij meestal op witte klaver gevonden. Deze twee soorten zijn oligolectisch: ze gebruiken één plantengeslacht of familie als stuifmeelbron. De andere twee soorten zijn monolectisch: zij gebruiken één plantensoort voor het stuifmeel. De kattenstaartdikpoot of kattenstaartbij (*Melitta nigricans*) gebruikt grote kattenstaart en de ogentroostdikpoot (*Melitta tricincta*) is in Nederland afhankelijk van rode ogentroost. Dat betekent dat de verspreiding van deze bijen in elk geval ook afhankelijk is van de verspreiding van deze plantensoorten. Is de drachtplant zeldzaam, dan is de bij dat ook. De dikpootbijen zijn geen van allen algemeen, maar de één is toch

Klokjesdikpoot mannetjes slapend in Geranium. Foto Petra Ringenaldus

makkelijker te vinden dan de ander. Vrijwel allemaal vinden we ze in het zuiden van Nederland.

Uiterlijk

De dikpoten zijn vrij standaard bijtjes: ze zijn donker met lichte bandjes op het achterlijf en een bruinharig borststuk. Alleen klokjesdikpoten hebben rode haren aan hun achterlijfspunt. Ze zijn iets kleiner dan honingbijen. Ze lijken een beetje op zandbijen maar missen de flosjes aan de achterdijringen (zie *De grijze zandbij* in *Bijenhouden* 2023-1). Stuifmeel wordt uitsluitend vervoerd op de scopa aan de achterpoten en de basitarsi (De basitarsis is het eerste segment van de tars (voet) en zit tegen de scopa aan. (zie foto's) De dikpootbijen zijn solitaire bijen die in vrij losse grond hun nesten maken. De nestjes zijn moeilijk te vinden, daar ze vaak in wat hogere vegetatie zitten. Alle vier de dikpootsoorten vliegen in juli en augustus. Toch haal je ze niet door elkaar als ze stuifmeel vervoeren van hun verschillende drachtplanten.

Klokjesdikpoten

In tuinen met klokjes heb je een flinke kans op een ontmoeting met de klokjesdikpoot. Omdat klokjes in allerlei soorten zeer geliefd zijn als tuinplant is de klokjesdikpoot een cultuurvolger geworden. Mannetjes dikpoten slapen vaak in de bloemen waar de vrouwtjes op vliegen. Geregeld doen ze dit in groepjes. Klokjesdikpoot mannetjes slapen ook wel in op klokjes lijkende bloemen, zoals kaasjeskruid of grotere geraniumbloemen (zie foto). Slapende klokjesdikpoot mannetjes zijn het makkelijkst te vinden.

Ik begon pas vrouwtjes te zien toen ik een grote bos laag blijvende klokjes rond mijn terras gezet had. Daar kwamen ze stuifmeel verzamelen (zie foto).

Kattenstaartdikpoten

Voor de kattenstaartdikpoten moet ik actief op pad. In mijn tuin staat grote kattenstaart, maar in de directe omgeving om mijn huis staan er niet genoeg om meerdere dikpootbijen van stuifmeel te voorzien. Hiervoor moet ik naar plekken met veel meer kattenstaart, zoals de rivieroeveren en vooral de strangen van de Lek. Mannetjes vallen het meest op, want zij vliegen snel rond de bloemen op zoek naar vrouwtjes die willen paren. Vrouwtjes worden daardoor

Klokjesdikpoot vrouwtje. Foto Annette van Berkel

Kattenstaartdikpoot mannetje. Foto Kars Veling

Kattenstaartdikpoot vrouwtje met twee kleuren stuifmeel. Foto Annette van Berkel

nogal eens gestoord bij het foerageren. Het geheel geeft een erg onrustig beeld. Hierdoor is het fotograferen van deze dikpoten een hele uitdaging. Nectar drinken doen de dikpoten meestal op de drachtplant, maar ze kunnen ook andere planten gebruiken. Het gevolg is dat een kattenstaartdikpoot vrouwtje soms een andere kleur stuifmeel tussen het groene kattenstaartstuifmeel aan haar poten meedraagt (de bij op de foto heeft geel bij het groen zitten).

Goilberdingerwaard, biotoop kattenstaartdikpoot. Foto Kars Veling

De klaverdikpoot en de rode ogentroostdikpoot

De klaverdikpoot en de ogentroostdikpoot heb ik beide nog nooit gezien. Rode ogentroost komt in mijn omgeving nauwelijks voor. De ogentroostdikpoot is de zeldzaamste onder de dikpoten en is bij mij in de buurt dan ook niet te verwachten. Klaver komt wel veel voor, maar ondanks dat wordt de klaverdikpoot toch voornamelijk in Zuid Holland, Zeeland en hier en daar elders in Zuid Nederland gevonden. Waarom zo'n soort met algemene drachtplanten toch zo beperkte verspreiding heeft is onduidelijk. 🟡